

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА В КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ І СХІДНОЇ ЄВРОПИ

(Аналітична записка за матеріалами науково-практичної конференції з міжнародною участю в рамках Третіх регіональних та муніципальних читань, селище Форос, 22 жовтня 2012 р.)

Науково-практична конференція з міжнародною участю “Публічне управління та регіональна політика в країнах Центральної і Східної Європи” відбулася 22 жовтня 2012 р. в рамках Третіх регіональних і муніципальних читань на базі Кримського навчально-консультаційного центру Тернопільського національного економічного університету, що розташований у селищі Форос Автономної Республіки Крим.

Організаторами конференції виступили: Тернопільський національний економічний університет; Генеральне консульство Республіки Польща в місті Севастополі; Управління державної служби Голодержслужби України в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі; Севастопольський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій; Вроцлавський економічний університет (Республіка Польща).

Мета науково-практичної конференції — ідентифікація сучасних тенденцій становлення інституту публічного управління та узагальнення особливостей формування і реалізації регіональної політики в країнах Центральної і Східної Європи, вироблення практичних рекомендацій щодо імплементації інноваційної моделі публічної влади як суб'єкта формування і реалізації регіональної політики для України та Польщі.

У роботі конференції взяли участь: Генеральний консул Республіки Польща в місті Севастополі Веслав Мазур, проректор з науково-педагогічної роботи ТНЕУ, д.е.н., професор Богдан Луців, Фороський селищний голова Анатолій Биков, консул Генерального консульства Республіки Польща в місті Севастополі Томаш Капусняк, керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, професорсько-викладацький склад ТНЕУ, Вроцлавського економічного університету та 14 вищих закладів освіти України. Загалом у роботі конференції взяло участь 162 учасники. Координувала роботу конференції завідувач кафедри державного і муніципального управління ТНЕУ, д.е.н., професор Алла Мельник.

У рамках конференції відбулися тренінги з управління економічним і соціальним розвитком територій на основі застосування сучасних технологій стратегічного управління та локального маркетингу для слухачів магістерської програми “Державна служба” ТНЕУ, які провели експерти Європейського Союзу з Вроцлавського економічного університету доктор Марек Обрембальський та доктор Анетта Зелінська.

Конференція працювала в режимі пленарних засідань та заочних секцій. Учасники конференції дискутували за такими проблемними напрямками:

- концепція публічного управління в системі забезпечення економічного й соціального розвитку країн Центральної і Східної Європи та їх регіональних утворень;
- досвід трансформації інституту публічного управління в країнах Центральної і Східної Європи: уроки для України та Польщі;
- механізм та технології формування і реалізації регіональної політики в країнах Центральної і Східної Європи;
- муніципальний вимір публічного управління та проблема адаптації регіональної політики до особливостей територіальних спільнот базового рівня.

Обговорення зазначених проблем дало змогу учасникам конференції сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Розглядаючи проблему діалектики “публічне управління – регіональна політика”, учасники конференції констатували, що регіональна політика ЄС як об’єкт управлінського впливу і визначальний вектор регіональної політики країн Центральної і Східної Європи сформувалася і реалізується під впливом факторів глобалізації, ускладнення взаємозв’язку “регіоналізм – глобалізм”, транснаціоналізації економіки, особливостей сучасної регіоналізації глобального ринку, формування нової моделі просторової архітектоники світового ринку. Європейський Союз, який став результатом цих впливів, як і Європейський ринок, є прикладом регіонально-центриської моделі розвитку, яка спочатку об’єднала країни з розвинутою ринковою економікою, які, поступово розширюючи ринок, приєднали країни з середнім і низьким рівнем розвитку. Водночас Європейський Союз розглядається як досвід структуривання транснаціонального простору. Це зумовлено тим, що в два останні десятиріччя у Європейському Союзі відбулися два паралельних процеси: формальна регіоналізація в рамках адміністративно-територіального устрою; неформальна регіоналізація, яка здійснюється внаслідок трансформації глобального простору, формування полюсів економічного зростання, виокремлення регіональних ринків. Як наслідок, в ЄС сформувалися три види регіональних економічних систем: а) формальні, уніфіковані; б) функціональні (концентруються навколо фокусного центру – великої компанії, торгового центру, дослідного центру); в) перцептуальні (визначаються людським ставленням до територій).

Дискусія “Європа регіонів – Європа ринку” завершилась прийняттям регіональної політики ЄС, зорієнтованої на адміністративно-територіальну регіоналізацію, сприяння соціально-економічній конвергенції країн і регіонів, тобто вирівнювання територіальних диспропорцій шляхом підтримки неконкурентоспроможних регіонів. Основними її напрямками було визначено: сприяння структурній перебудові та розвитку депресивних територій; надання фінансової допомоги регіонам, де спостерігається стагнація промисловості; боротьба з тривалим безробіттям, підтримка ініціатив зайнятості; фінансування розвитку сільськогосподарських територій та прискорення структурної перебудови сільського господарства; допомога малонаселеним регіонам; зменшення диференціації у рівнях економічного розвитку країн – нових членів ЄС.

В основі регіональної політики ЄС лежить принцип субсидіарності, сенс якого визначається двома основами функціонування ЄС: соціальною доктриною католицизму та принципом пропорційності, який полягає в можливості вибору рівня рішення і його виконання у сфері змішаної компетенції. Євросоюз приймає необхідні рішення і дії на наднаціональному рівні лише в тому випадку, якщо подібне не може бути належним чином здійснене державами-членами. При цьому самі держави вправі вирішувати проблеми не тільки на національному, а й на регіональному і локальному

рівнях. Іншими словами, мова йде про реалізацію Концепції багаторівневого управління в ЄС.

Попри позитивні кроки в напрямку інституціалізації регіональної політики ЄС, її заходи, спрямовані на вирівнювання економічного розвитку, не повною мірою забезпечили досягнення поставлених цілей. У першу чергу, це зумовлено тим, що Євросоюзу властиві ті самі суперечності глобалізації, як і світу загалом, – нерівномірність, асинхронність, диспропорційність. На розвиток регіонів та відповідно регіональну політику ЄС впливають такі мегатенденції, як посилення тиску транснаціональних компаній на національні та регіональні ринки, активізація інтеграційних і партнерських відносин між суб'єктами-конкурентами з метою успішного функціонування на ринку; активізація конвергенції традиційних галузей; формування надпотужних корпоративних структур у новій галузевій організації; зростання диспропорцій в концентрації капіталу; зростання проблем конкурентності тощо.

Основні проблеми регіонального розвитку Європейського Союзу мають “територіальний” вимір, який вимагає відповідних дій на регіональному і місцевому рівнях. В умовах загострення глобальних суперечностей ЄС не може знайти розв'язання цих проблем на основі власних організаційно-інституціональних, інформаційних та фінансових ресурсів. Тому після розширення регіональна політика ЄС включає дві компоненти: внутрішню регіональну політику, яка охоплює країни-члени ЄС, забезпечує співпрацю між регіонами через внутрішні кордони ЄС, і регіональну політику ЄС, яка передбачає співпрацю з країнами, що не входять до ЄС. Саме з останньою пов'язана регіональна політика ЄС щодо України, яка включена в європейські регіональні процеси через європейську політику добросусідства.

Співробітництво між Україною та ЄС у сфері регіональної політики на сьогодні зосереджено на таких напрямках: імплементація Меморандуму про взаєморозуміння для встановлення діалогу у сфері регіональної політики; налагодження взаємодії між представниками місцевої та регіональної влади України та ЄС в рамках Комітету регіонів ЄС; реалізація спільної ініціативи ЄС щодо Криму; участь у реалізації Пілоотної програми регіонального розвитку “Східного партнерства”; реалізація на регіональному рівні проектів з урахуванням фінансових інструментів ЄС; залучення України до реалізації Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону; сприяння залученню регіонів України до діяльності європейських регіональних асоціацій.

Оцінка глобальних чинників, мегарегіональних суперечностей ЄС, “нової політики” ЄС дозволяє окреслити виклики, що стоять перед Україною:

- поява ризиків (геоекономічних, економічних, енергетичних, демографічних), що зумовлені поляризацією полюсів економічного зростання, вибором альтернативи – відкрита конкуренція українських товарів і послуг на європейському ринку чи конкуренція на ринках СНД, необхідність корекції галузевої і секторальної структури економіки регіонів;
 - потреба виокремлення важливих питань і проблем регіональної політики, які необхідно врахувати при розробці та реалізації стратегії співробітництва;
 - необхідність модернізації механізмів регіональної політики – механізму вибору пріоритетів, механізму фінансування структурних змін в регіонах, механізму стратегування, механізму переорієнтації інвестицій в пріоритетні галузі, сектори економіки;
 - подальше удосконалення системи інституційного забезпечення регіонального розвитку, зокрема, задіяння нових форм транскордонного співробітництва, розвиток міждержавних регіональних кластерів.

Потребує запозичення досвід ЄС в царині середньострокового бюджетно-фінансового планування. Слід передбачити: узгодження стратегій розвитку прикордонних регіонів України зі стратегіями сусідніх регіонів Словаччини, Угорщини, Румунії, Польщі; здійснення заходів, спрямованих на підвищення ефективності співробітництва в рамках єврорегіонів “Буг”, “Верхній Прут”, “Карпатський єврорегіон”, “Нижній Дунай”. Заслугує на увагу проблема активізації формування регіональної інфраструктури інноваційного розвитку між регіонами сусідніх країн ЄС в умовах очікуваного укладання Угоди про глибоку і всебічну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Успіх реагування на виклики, що постали перед Україною в умовах загострення глобальних і мегарегіональних суперечностей, залежатиме від реальної здатності до співробітництва регіональних та місцевих влад, переведення започаткованих форм співробітництва з європейськими партнерами в площину розроблення і реалізації міжрегіональних інвестиційних, інноваційних, інфраструктурних, освітніх проектів і програм, створення мережі міжрегіональних центрів інноваційного розвитку, розв'язання проблем нелегальної міграції.

2. Обговорюючи проблематику реформування державного управління в країнах Центральної і Східної Європи учасники конференції зазначили, що динамічність, складність та суперечливість процесів суспільного розвитку в умовах нестабільного середовища, посилення конкуренції та поглиблення кризових явищ зумовлюють підвищення вимог до функціонування системи державного управління. Сучасне державне управління повинно адекватно реагувати на вимоги часу, виробляти й реалізувати стратегії суспільного розвитку на основі врахування екзогенних й ендогенних чинників. При цьому науковці наголошують, що воно має забезпечувати не тільки поступальний розвиток суспільства, а й стабільність суспільних відносин, а це для України за нинішніх умов є особливо важливим завданням. Тому перманентне реформування системи державного управління стає однією з основних складових сучасної державної політики.

Для України завдання вироблення дієвих механізмів реформування державно-управлінської системи постають з особливою актуальністю, з одного боку, в зв'язку із загостренням кризових явищ в соціальній та економічній сферах, низькими позиціями у світових рейтингах конкурентоспроможності національних економік за індексами розвитку державного управління, сприйняття корупції, а з іншого – в зв'язку з євроінтеграційними прагненнями, а відтак, й орієнтацією на європейські принципи державного управління. При цьому очевидною є доцільність європеїзації національної системи державного управління, яка повинна базуватись на вивченні й узагальненні досвіду реформування державного управління в країнах Європейського Союзу.

Узагальнюючи досвід країн ЄС, учасники дискусії зазначили, що реформа публічного адміністрування, розпочата в Європі у 80-х рр. ХХ ст., була зумовлена необхідністю посилення ефективності держави, оскільки держава-нація стала стрімко втрачати свою економічну й політичну потужність. Реформи, які проводились у країнах ЄС, були зорієнтовані на адаптацію до вимог публічного сектору. В процесі реформування державного управління сформувались три взаємодоповнюючі підходи до перегляду механізмів реалізації державно-владних повноважень зі сторони урядів: пошук шляхів звільнення від своїх обов'язків з надання послуг населенню, переведення їх в третинний сектор з ресурсом приватизації; пошук можливості здійснити “політику раціоналізації”, яка призведе до збільшення продуктивності публічної

бюрократичної адміністрації; здійснення натиску на інновації, пошук шляхів для реалізації нових методів керівництва суспільними справами.

Зростання адміністративної активності в країнах ЄС в кінці ХХ ст. заставило владу відмовитись від традиційного ієрархічного адміністрування. Реформи, які проводились, були зумовлені необхідністю перегляду соціальних витрат держави з наступною оптимізацією видатків у суспільному секторі, потребою удосконалення організаційного й функціонального механізмів адміністративної системи, зміною очікувань і вимог громадян. При тому, що в більшості країн ЄС реформи представляють певну конвергенцію принципів, цілі і механізми адміністративної реформи суттєво різняться в кожній окремій країні ЄС.

У країнах Центральної і Східної Європи успіхи в проведенні адміністративного реформування у 1990-х рр. були значною мірою зумовлені чітким його розумінням не як самодостатнього процесу, а забезпечувальної діяльності зі створення адміністративної системи, спроможної комплексно здійснити необхідні суспільні перетворення для досягнення стратегічної мети – вступу в ЄС. У підходах до публічного управління, що реалізувались в країнах ЄС в останні десятиліття ХХ ст., переважала логіка ринку. Публічне адміністрування базувалось на засадах нового публічного менеджменту, основу концепції якого складають ринкові моделі регулювання.

Виступаючими підкреслено, що в процесі пошуку ефективних адміністративно-управлінських моделей в країнах-членах ЄС реалізуються засади теорії суспільно-політичних мереж, які передбачають удосконалення управління публічними справами на основі формування певної сукупності інтегрованих державних та недержавних утворень у різних сферах суспільного життя, учасники яких взаємодіють між собою на підставі спільного інтересу, ресурсної залежності, горизонтальних формальних і неформальних відносин і зорієнтовані на спільне розв'язання суспільно значущих проблем через пошук компромісу інтересів. Однак неспроможність нового державного менеджменту і мережевого підходу вирішити цілий ряд важливих проблем публічного адміністрування, що стосуються не тільки економічної, а й соціальної ефективності діяльності владних структур, стала поштовхом до переосмислення реформ державного управління. В цьому контексті значним проривом в методологічному забезпеченні удосконалення державного управління в країнах ЄС став перехід до управлінської політики в категоріях "good governance". Загальний зміст концепції "good governance" полягає в тому, що публічне адміністрування позбувається надмірної жорсткості, деталізації й регламентації, воно базується більше на горизонтальних, ніж на вертикальних зв'язках між урядовими структурами, інститутами громадянського суспільства і бізнесом. Зроблено висновок, що, -базуючись на пошуку компромісу між державними і недержавними структурами, зацікавленими в об'єднанні зусиль для досягнення взаємовигідного результату, такий тип управління спроможний виробляти більш ефективні рішення щодо задоволення потреб суспільного розвитку і може бути взятий за основу удосконалення системи державного управління в Україні.

3. Проаналізувавши сучасні реалії та перспективи публічного управління для України, учасники дискусії констатували, що процеси глобалізації та регіоналізації, які протікають у світовому господарстві, формують нові геополітичні контури та змінюють роль і функції національних держав, природу взаємодії держави та суспільства, формуючи нову парадигму публічного управління, сприяючи взаємопроникненню внутрішньої та зовнішньої політики. Публічне управління в сучасному цивілізаційному просторі є універсальним інструментом суспільного договору у досягненні загальнодержавних

цілей, підтримки збалансованого, конкурентного розвитку національних економік з забезпеченням прийнятної демаркації транснаціональних геоекономічних процесів.

Досвід публічного врядування в розвинутих країнах світу свідчить про перехід від суб'єктно-об'єктної моделі управління, яка притаманна і Україні, до моделі "досконалого, ефективного управління", котра виникла внаслідок трансформації концепції "нового суспільного управління", створюючи середовище консенсусу між державними і недержавними інституціями з приводу розподілу та використання ресурсів у вирішенні конкретних завдань та проблем. Модель ефективного управління втілює демократичні принципи управління, максимальну прозорість та підзвітність публічних інститутів, політичний плюралізм та свободу засобів масової інформації, передбачає підвищення результативності управління за рахунок досягнення поставлених цілей при мінімальних витратах соціальних ресурсів. Визнаючи можливості такої моделі для України, учасники конференції вказали на бар'єри в її реалізації: 1) система державної влади України досі спирається на адміністративно-командні принципи, які в умовах свободи слова та політичної конкуренції перешкоджають принципам ефективного публічного врядування; 2) діалог громадських організацій з органами державної влади, що відбувається через створені при органах центральної та місцевої влади громадські ради, є не досить активним і ефективним; 3) на місцевому рівні громади, маючи можливості обирати власні представницькі структури, реально позбавлені права брати участь в управлінні територіями, впливати на їх соціально-економічний розвиток через відсутність необхідної фінансової бази; 4) до цих пір відсутнє регламентування процедури реалізації державно-приватного партнерства, не ведеться моніторинг результативності реалізації вже укладених 25 регіональних угод в його рамках в руслі тих додаткових переваг, які отримує держава і бізнес.

В процесі дискусії зроблено висновок, що для побудови ефективною моделі публічного управління в Україні необхідно: 1) вирішити питання інституційного закріплення публічного управління з відповідним передбаченням правової відповідальності органів публічної влади та їх посадових осіб, упорядкуванням публічно владних компетенцій та функцій, адміністративних процедур у прийнятті управлінських рішень та наданні публічних послуг, правового закріплення індикаторів оцінки ефективності діяльності органів влади та місцевого самоврядування; 2) дотримуватися деполітизованого компетенційного підходу, максимального врахування європейських стандартів роботи з кадровим корпусом при наборі на публічну службу, проводити регулярне підвищення кваліфікації публічних службовців, розробляти тренінгові продукти, спрямовані на покращення вмінь та вдосконалення основних компетенцій; 3) залучати суб'єктів громадянського суспільства до співпраці на етапі не лише вироблення, а й ухвалення рішень; використовувати форми прямої демократії та законодавчо унормувати процеси лобіювання групових інтересів; для підвищення рівня довіри громадян до владних інституцій застосовувати інструментарій репутаційного менеджменту, забезпечуючи при цьому протидію та профілактику маніпулювання громадською свідомістю. Врахування даних пропозицій сприятиме наближенню вітчизняної системи публічного управління до європейських стандартів.

4. У розвиток започаткованої дискусії було акцентовано увагу на модернізації муніципальної складової в публічному управлінні. Зазначено, що в Україні на даному етапі спостерігається тотальна неспроможність місцевих органів самоврядування вирішувати нагальні проблеми територіальних громад, а отже, належним чином здійснювати публічне управління на муніципальному рівні. Наведений аналіз досвіду

країн Центральної та Східної Європи, котрим вдалося побудувати ефективні системи місцевого самоврядування та виробити дієві механізми публічного управління на локальному рівні, дозволив дійти висновку, що, враховуючи зазначений досвід, доцільно сконцентрувати роботу у таких напрямках: сприяти розвитку традицій політичної культури учасницького типу; здійснити децентралізацію бюджетної системи; сформувати ефективну систему громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування. Зарубіжний досвід потрібно переносити на вітчизняні реалії із врахуванням національних традицій та особливостей соціально-економічного розвитку України. Акцентовано, що виходячи з досвіду країн членів ЄС, чіткий розподіл сфер компетенції та повноважень між органами місцевого самоврядування та органами державної влади можливий на основі: прийняття відповідних змін до Конституції України, нової редакції Законів України “Про місцеве самоврядування в Україні” та “Про місцеві державні адміністрації”, а також законів для кожного рівня місцевого самоврядування, відповідно, Законів України “Про місцеве самоврядування громади”, “Про місцеве самоврядування району”, “Про місцеве самоврядування області”; законодавчого розмежування понять “повноваження державної влади” та “повноваження місцевого самоврядування”; дотримання принципу субсидіарності: до відання місцевого самоврядування мають бути передані повноваження, які можна ефективно реалізувати на рівні територіальної громади; фінансового забезпечення виконання органами місцевого самоврядування делегованих їм повноважень; трансформації місцевих державних адміністрацій як органів виконавчої влади загальної компетенції внаслідок позбавлення їх та передачі відповідним органам місцевого самоврядування відповідних функцій і повноважень організаційно-господарського характеру.

5. Учасники дискусії зазначили, що вирішення проблем територіального розвитку та забезпечення збалансованого функціонування всіх складових економічної системи вимагають скоординованих та узгоджених дій суб'єктів управління, що можливе в рамках розвитку стратегічної взаємодії між ними. Така взаємодія є комплексом заходів партнерського характеру, що спрямовується на створення балансу інтересів суб'єктів взаємодії в питаннях реалізації стратегічних завдань та досягнення стратегічних цілей територіального розвитку.

Підкреслено, що в європейській практиці сформувалося три типи моделей взаємодії між суб'єктами управління територіальним розвитком в напрямі стратегічного розвитку територій: 1) повного підпорядкування органів регіонального управління у проведенні державної регіональної політики центральним органам; 2) рівноправної взаємодії та стратегічного партнерства щодо вирішення актуальних завдань територіального розвитку з координацією у межах усієї національної системи; 3) безпосередньої взаємодії центральних органів з усіма територіями у вирішенні окремих проблем або з окремими з них щодо вирішення конкретних проблем шляхом створення для цього відповідних адміністративно-економічних умов, що спонукають регіони до активної самостійної ролі та саморозвитку. Спільним для всіх моделей є активне залучення до процесів визначення напрямів розвитку, розв'язання економічних проблем, забезпечення збалансованого економічного розвитку територій громадських організацій, недержавних інституцій, агенцій регіонального розвитку. Відмінності у застосуванні цих моделей пов'язані передусім з різними концептуальними загальнотеоретичними доктринами, що, у свою чергу, зумовлено особливостями історичного розвитку, відмінностями державно-адміністративного устрою, макроекономічним типом національної економіки.

Оцінюючи вітчизняну практику, учасники конференції констатували, що загалом управління територіальним розвитком в Україні ґрунтується на взаємодії всіх його учасників та організаційних структур управління, що здійснюють регулятивні функції. В прикладному аспекті така взаємодія забезпечується шляхом: врахування та збалансування інтересів всіх учасників економічної діяльності в регіоні; взаємоузгодження дій органів виконавчої влади на центральному і регіональному рівнях та органами місцевого самоврядування; виключення різновекторної спрямованості дії регуляторів, які використовуються з метою стабілізації економічного розвитку регіону та подолання їх депресивності; дотримання єдності правової основи реалізації заходів, спрямованих на забезпечення пропорційності регіонального розвитку; формування організаційних структур регулювання з огляду на реалізацію стратегічних цілей розвитку регіону, які забезпечують вертикальні та горизонтальні зв'язки на території. Із розвитком ринкових відносин дія вертикальних зв'язків буде послаблюватися, а більшого значення набуватимуть горизонтальні відносини, які формуватимуться під впливом відтворювальних процесів на ринку; надання пріоритету економічним методам регулювання з активним залученням суб'єктів регіональної економіки до розв'язання проблем, які порушують механізми збалансованого розвитку.

Водночас було зазначено, що характер відносин між суб'єктами управління територіальним розвитком в Україні залежить не тільки від державної регіональної політики і регіональних особливостей її реалізації, а й позиції і розуміння необхідності розв'язання територіальних проблем з боку суб'єктів господарювання, ринкових інституцій та населення. Взаємодія між ними на сьогодні характеризується такими внутрішніми проблемами: прийняття управлінських рішень щодо регулятивних дій не завжди враховує місцеві умови і забезпечує участь громадськості; неповно реалізується задекларована Кабінетом Міністрів України позиція щодо укладання договорів (контрактів) між центральними органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування на виконання програмних заходів; взаємодія відбувається на формальній основі, без врахування інтересів суб'єктів регулювання та належного представництва в державних координаційних органах представників бізнесу, громадських організацій, наукових та фінансових установ; відсутнє погодження позицій органів влади з місцевими бізнесовими та громадськими організаціями при прийнятті непопулярних рішень щодо усунення причин, що спричиняють нерівномірний регіональний розвиток; відсутня чітка вертикальна координація діяльності на всіх рівнях управління.

В контексті підвищення ефективності стратегічної взаємодії суб'єктів управління економічним і соціальним розвитком території та розв'язання проблем збалансованого розвитку територій актуальними залишаються питання: узгодження державних та регіональних стратегічних пріоритетів на основі активізації укладання угод щодо регіонального розвитку та угод про міжрегіональну співпрацю, кооперацію та інтеграцію; формування і підтримка мережі інституцій, які б сприяли територіальному розвитку; правового закріплення статусу агенцій регіонального розвитку на засадах приватно-публічного партнерства; прискорення прийняття Програми реформування системи державного управління регіональним розвитком в Україні.

6. Учасники конференції розвинули ідею створення міжнаціональної електронної платформи для обміну нагромадженим досвідом країн Центральної та Східної Європи у сфері практичної реалізації інструментарію публічного управління. Така платформа: створить підґрунтя для обговорення найактуальніших питань розвитку територій,

залучення громад і створення ресурсних центрів; дасть можливість бути залученими до обговорення актуальних питань розвитку територій; дозволить отримувати консультації експертів з місцевого самоврядування та проектного менеджменту чи просто від своїх колег; генерувати нові ідеї для муніципальної реформи, спільно шукати рішення і реалізовувати їх у нових програмах з надання публічних послуг; принести позитивні зміни в громади.

7. Обговорюючи проблематику забезпечення збалансованого розвитку територій та економічної безпеки регіонів, учасники конференції підкреслили, що регіональна політика країн Центральної та Східної Європи априорі є інструментом передбачення та нівелювання значних дисбалансів у соціально-економічному розвитку регіонів, сукупністю механізмів забезпечення сталого розвитку територій, засадничо окреслених у "Порядку денному на XXI століття".

Констатовано, що лише усунення дисбалансів в економічній, екологічній і, як наслідок, соціальній сферах може закласти підґрунтя для збалансованого розвитку регіонів України. Оцінка дієвості інструментарію та механізмів забезпечення збалансованого розвитку територій в регіональній політиці країн Центральної та Східної Європи, зокрема, досвіду Польщі та Франції, дозволила визначити пріоритети досягнення збалансованого розвитку для регіонів України. Передумовами для реалізації політики збалансованого розвитку мають стати якісне публічне управління, інноваційні механізми прийняття та реалізації управлінських рішень, які б взаємоузгоджували інтереси державного, приватного та громадського секторів, але найголовніше – це відповідна інституційна база. В основу інституційного забезпечення збалансованого розвитку України та її територій, на думку учасників конференції, повинні бути покладені наступні дії: 1) створення міжгалузевих органів, відповідальних за координацію діяльності в галузі збалансованого розвитку; 2) розробка системи програмних і прогнозних документів збалансованого розвитку, таких як: Програма дій з переходу до збалансованого розвитку; національна система індикаторів збалансованого розвитку; комплексні коротко-, середньо- та довгострокові прогнози, основним компонентом яких будуть прогнози зміни природно-ресурсного потенціалу, стану довкілля та рівня життя населення; індикативні плани галузевого, регіонального і національного рівнів, включаючи механізм корекції планів; 3) проведення експертизи чинного законодавства щодо його відповідності принципам збалансованого розвитку з метою створення адекватного правового поля і стимулюючих фінансово-економічних механізмів; 4) розробка організаційних процедур для забезпечення широкої підтримки урядової політики реформ, зокрема процедури участі громадськості в процесі прийняття політичних рішень; 5) організація системи моніторингу за ключовими показниками стану довкілля, населення і господарства і регулярне проведення аналізу урядової політики. В даному випадку мова повинна йти як про державний, так і про громадський контроль.

Основне завдання держави в контексті забезпечення збалансованого розвитку регіонів повинно бути спрямоване на створення такого економічного, політичного та правового середовища й інституційної інфраструктури, які б стимулювали найбільш життєздатні підприємства, інвестиційні процеси, підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Особливий акцент у контексті розгляду даної проблеми зроблений учасниками конференції на взаємозв'язку структурної та соціальної політик в системі економічної безпеки держави та регіонів. Оскільки на соціальну політику покладається значна надія, пов'язана не лише з виконанням державних зобов'язань перед суспільством,

а й з формуванням ідеології соціальних відносин, які забезпечують ефективне функціонування різноманітних соціальних структур, появою ефективних з господарської точки зору мотивів, то структурна і соціальна політика мають розглядатися як єдине інституціональне ціле. Стратегічним напрямком соціальної політики, на думку вчених, має бути цільова установка скорочення різниці між найбільш бідними і багатими прошарками населення. Крім системи оподаткування, для вирішення цього завдання необхідна спеціальна організація інститутів, які б не дозволяли концентрувати в одних руках значні ресурси. Відповідно, основними напрямками проведення соціальної політики визначено: відновлення довіри до держави, її фінансових інститутів та економічної політики; застосування компенсаторного методу при реалізації непопулярних економічних рішень уряду, що можуть призвести до погіршення якісних соціальних параметрів; реалізація структурних зрушень лише в обсягах наявних ресурсів і відповідно до стратегічних завдань розвитку держави та регіонів.

8. Розробка державної політики регіонального розвитку України передбачає об'єктивну необхідність врахування тих тенденцій, які останнім часом впливають на розвиток переважної більшості країн світу, зокрема, системи екзогенних факторів впливу світового масштабу та факторів європейського рівня.

З огляду на прагнення активізації участі України в європейському регіональному співробітництві, просування її в напрямку загальноєвропейської інтеграції об'єктивно є необхідність вивчення позитивного досвіду регіональної політики ЄС, конструктивне його залучення в процес розробки та реалізації державної регіональної політики України. Для України аналіз головних принципів, завдань та механізмів реалізації регіональної політики ЄС становить особливий інтерес, адже може сприяти: кращому розумінню перспектив міжрегіонального та транскордонного співробітництва України з ЄС; формуванню основ для імплементації головних принципів регіональної політики ЄС в національне законодавство України, що прискорить отримання Україною статусу асоційованого члена ЄС; створенню відповідної інфраструктури для міждержавного та міжрегіонального співробітництва; полегшеному доступу до спеціальних структурних фондів ЄС, що посилить конкурентоспроможність та інноваційну здатність регіонів України, сприятиме досягненню позитивних результатів європейської інтеграції України.

Особливе місце в дослідженні можливостей імплементації досвіду регіональної політики ЄС в Україні займають технології та інструментарій ідентифікації, вичленування, делімітації та підтримки розвитку проблемних (депресивних) територій. Існування останніх в країнах ЄС зумовлено сформованими територіальними диспропорціями та асиметріями як між країнами-членами ЄС, так і всередині кожної з них. Зокрема, підкреслено, що за досвідом ЄС підтримка структурно слабких регіонів може здійснюватись двома шляхами: орієнтації на скорочення дисбалансів у рівнях економічного розвитку регіонів на основі принципу соціальної справедливості; зміцнення конкурентоздатності окремих регіонів з метою досягнення найбільш високих макроекономічних показників загалом по країні. Безпосередній практичний інтерес при формуванні новітньої державної регіональної політики України стосовно розвитку депресивних регіонів мають такі механізми реалізації регіональної політики ЄС, як: надання фінансових ресурсів та фінансових допомог; розробка та реалізація спеціальних програм; забезпечення підготовки і перепідготовки кадрів; сприяння реструктуризації підприємств, інноваційному розвитку; розвиток виробничої, соціальної та ринкової інфраструктури; надання інвестиційних премій за спорудження об'єктів, що покращують економічну структуру, стан навколишнього середовища; надання

пільгових кредитів на інвестування, гарантій на позики, допомоги у виділенні земель під будівництво; створення територіальних консорціумів, акціонерних товариств для закінчення раніше розпочатого будівництва; розробка цільових програм загальнонаціонального, регіонального та місцевого рівнів; фінансовий та промисловий лізинг; сертифікати промислового розвитку; урядові гарантії під кредити комерційних банків; впровадження єдиних соціальних стандартів; податкова та торговельна політика; освітня політика; вдосконалення спеціального інструментарію менеджменту; засоби стимулювання розміщення нових підприємств у перенаселених регіонах і містах; просторовий розподіл господарської діяльності; формування інноваційних структур та кластерів; здійснення міжрегіонального та транскордонного співробітництва.

На основі зазначеного учасники конференції дійшли висновку, що державна підтримка розвитку депресивних територій має проводитись в комплексі з іншими антикризовими заходами загальнонаціонального значення, а саме: оздоровленням соціально-економічної ситуації в державі, створенням умов для її сталого розвитку, забезпеченням оптимальної структури економіки, переважанням інноваційного спрямування розвитку, підвищенням рівня та якості життя населення незалежно від місця його проживання.

9. На подальше наукове дослідження заслугове постановка на конференції проблеми формування та реалізації регіональної інноваційної та інвестиційної політик України та країн Центральної та Східної Європи.

Наголошено, що після розширення ЄС для структурних змін в економіці постсоціалістичних країн ЦСЄ, що приєдналися до ЄС після 2004 р., застосовуються фінансові та організаційні інструменти розв'язання проблем територіального розвитку, перспективи регіонального розвитку пов'язуються з активним створенням полюсів зростання та наукових центрів, конкурентоспроможних на міжнародному рівні. Усвідомлення європейськими країнами необхідності розвитку економіки, базованої на знаннях, знайшло своє відображення у спрямуванні близько 70% від обсягу коштів із загального бюджету структурних фондів на фінансування таких пріоритетних напрямів розвитку регіонів з відсталою економікою, як науково-дослідна та інноваційна діяльність, базова інфраструктура, розвиток людських ресурсів та інформаційне суспільство.

Базуючись на дискусійному обговоренні інноваційних аспектів регіональної політики ЄС, учасниками конференції окреслено пріоритетні напрями використання європейського досвіду в Україні, а саме: посилення інноваційної складової стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, розробка і реалізація регіональних інноваційних програм; поглиблення міжгалузевого та внутрішньогалузевого співробітництва, у тому числі й міжнародного, на основі науково-технічної діяльності в межах мережевих структур та інноваційних кластерів. При цьому головним критерієм формування державної регіональної політики має стати відповідність прогнозованих соціально-економічних показників регіонів критеріальним обмеженням економічної безпеки.

10. Узагальнення досвіду розробки та реалізації регіональної соціальної політики країн Центральної та Східної Європи та України дало змогу учасникам конференції виокремити певні напрями залучення соціального капіталу, структура якого представлена шістьма вимірами: групами та мережами; довірою та солідарністю; колективними діями та кооперацією; інформацією та комунікацією; соціальною згуртованістю та включеністю (спілкування, конфлікти та насилля); наданням повноважень та політичними діями.

Обговорюючи проблематику реалізації соціальної політики країн Центральної та Східної Європи, учасники конференції зосередились на аналізі трудової міграції населення, на її впливі на регіональні ринки праці, а також на істотних відмінностях рівнів міграційної активності населення залежно від регіону проживання.

Зазначено, що міграційна політика ЄС, більшість країн якого перебуває у фазі демографічної кризи, спрямована на залучення робочої сили з інших країн, у тому числі з регіонів України. В свою чергу, ризики, породжені міграційними процесами населення, нині виходять в ранг національної безпеки України. Тому для підвищення рівня контролю над міграційними процесами формування державної міграційної політики має будуватися на принципах: комплексності та системності; забезпечення соціального захисту населення; побудови ефективного механізму регулювання міграційних процесів. Для вирішення проблем трудової міграції та подолання її негативних наслідків щодо ринку праці доцільними є: розробка нормативно-правових документів, які б сприяли впорядкуванню міграційних потоків як у західному, так і у східному напрямках; прийняття цільових урядових рішень для прискорення стабілізації на окремих локальних, регіональних і національному ринку праці; оцінка трудових міграційних потоків з позицій комплексно-пропорційного розвитку територій.

В процесі обговорення соціальної проблематики звернуто увагу на те, що посилення процесів глобалізації та регіоналізації, що супроводжують сучасний розвиток держав та регіонів, актуалізують проблему збереження інтересів України в умовах завдань ефективного відтворення освітніх систем країн Центральної і Східної Європи. Протягом останніх років у ряді країн Центральної і Східної Європи зріс попит на кваліфіковані кадри, з цих країн сформувався вплив працівників високої кваліфікації на більш високооплачувану роботу в розвинуті країни Західної Європи, постало питання в залученні мігрантів, які б могли задовольнити попит на робочу силу і зберегти для держави темпи економічного розвитку, одним з видів якого стала можливість навчання студентів з інших держав. Завдяки іноземним студентам країни Центральної і Східної Європи можуть забезпечити розвиток власних регіональних освітніх систем за рахунок платних видів освітніх послуг. В той же час Україна втрачає абітурієнтів, які виїжджають на навчання у зазначені країни, отримуючи при цьому ряд пільг.

Учасниками конференції констатовано, що відтворення регіональних освітніх систем України в найближчі роки може значно ускладнитись через зростаючу конкуренцію з навчальними закладами країн-сусідів, котрі можуть скористатися певними недоліками реформування системи освіти України та отримати переваги для своїх регіональних освітніх систем, регіонального ринку праці та національної економіки. Зроблено висновок, що ситуацію, яка склалася, необхідно постійно моніторити для визначення необхідних заходів, які обов'язково доведеться приймати у випадку значного відтоку вітчизняних студентів у закордонні навчальні заклади.

11. Дискутуючи з приводу муніципального виміру регіональної економічної політики, учасники конференції наголосили, що економічний розвиток муніципальних утворень є складним процесом, що має певні орієнтири, специфічні характеристики, ступінь інтенсивності. Тому в організації власної економічної діяльності кожне муніципальне утворення має виходити із специфіки умов своєї території та вирішувати це завдання на основі проведення місцевої економічної політики, яка продовжує та конкретизує загальнодержавну та регіональну політику. Різноманіття типів муніципальних утворень дозволяє класифікувати місцеву економічну політику за об'єктами цілеспрямованої дії, а саме на: формування сприятливого економічного середовища малого підприєм-

ництва та раціональне використання наявних місцевих ресурсів й інфраструктури (об'єктом впливу є економічне середовище малого бізнесу); зниження напруги на місцевому ринку праці та мінімізацію рівня безробіття (об'єктом впливу є економічно активне населення); проведення активної інвестиційної політики (об'єктом цілеспрямованого впливу є капітал); використання природних ресурсів муніципальних утворень (об'єктом впливу є система природокористування та забезпечення екологічної рівноваги).

Зроблено висновок, що в контексті забезпечення економічного розвитку муніципальних утворень з врахуванням того, що муніципальна економіка в Україні перебуває в процесі становлення та інституціоналізації, доцільно у її складі виокремити два блоки: формування та реалізація місцевої структурної політики та удосконалення механізму підтримки розвитку підприємництва. Модернізація структури економіки муніципальних утворень як напрямок місцевої економічної політики є комплексним процесом. В цьому контексті доцільно виокремити такі проблемні блоки: розвиток муніципального підприємництва, удосконалення використання комунальної власності, корпоратизація муніципальної економіки, міжмуніципальна інтеграція.

Необхідним чинником подолання кризових явищ в економіці, забезпечення гармонійного територіального розвитку в Україні має стати формування державної муніципальної економічної політики. Відсутність такої політики як системи заходів, що здійснюються органами державної влади різного рівня з метою забезпечення ефективного управління економічним розвитком муніципальних утворень, а відповідно й держави загалом, є причиною поглиблення диспропорцій в територіальній структурі національної економіки, загострення протиріч між органами виконавчої та представницької влади, розбіжностей у реалізації загальнодержавних, регіональних та локальних інтересів. В існуючих підходах до інституціоналізації управління економічним розвитком державна муніципальна політика не виокремлюється, її об'єкти зосереджуються в рамках державної регіональної політики. Державну муніципальну економічну політику доцільно розглядати через систему технологій її реалізації, а заходи державної муніципальної економічної політики поділити на обмежувальні та заохочувальні.

Спрямованість державної муніципальної економічної політики має узгоджуватися із загальною стратегією розвитку держави. Лише за таких умов можна забезпечити збалансування інтересів суб'єктів управління місцевим економічним розвитком – органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а відповідно й синергетичне підсилення місцевої та державної муніципальної економічної політики.

12. Розглядаючи досвід розвитку малих міст та сільських поселень, соціально-економічний розвиток сільських територій країн Центральної та Східної Європи, учасники конференції констатували певні загрози розвитку малих міст України внаслідок експансійної регіональної політики країн ЦСЄ.

Зазначено, що особливо активну експансійну політику стосовно України здійснює Польща, яка поступово переносить свої виробництва в Україну, де вона може отримати забезпечення дешевою робочою силою таких підприємств. З одного боку, таке перенесення виглядає як позитив, адже українське населення отримує нові робочі місця. Але такі виробництва, економлячи фінансові ресурси, нехтують реалізацією заходів, спрямованих на охорону середовища. В кінцевому підсумку місцеві мешканці потерпають від забруднення довкілля та від погіршення здоров'я.

На думку учасників конференції, вкрай важливо розробити таку регіональну політику,

яка б відстоювала власні інтереси держави, протистояла експансії країн Центральної і Східної Європи в Україну. В даному контексті одним із пріоритетів має стати: вирішення соціальних та економічних проблем розвитку села, формування та реалізація адекватної сучасним викликам агропромислової політики, недопущення екологічних дисбалансів у розвитку сільських територій. Серед дієвих механізмів вирішення проблем розвитку сільських поселень учасники конференції визначили сільський туризм, який має першочергове значення у формуванні сталого соціогуманітарного середовища на селі і може сприяти зменшенню відтоку сільської молоді, активізації підприємницької діяльності та забезпеченню сталого розвитку.

13. У процесі обговорення проблем публічного управління розвитком територіальних громад було зазначено, що одним із головних завдань місцевого самоврядування має стати підтримка стану і рівноваги місцевої економіки, а також досягнення стратегічно обраних показників соціальних і економічних перетворень. Це дозволить зберегти стійкість економіки міста до впливу різного роду негативних чинників, що порушують і зменшують його здатність до відтворювальних процесів, створюють негативну динаміку і небажані параметри економічної системи міста та інші дестабілізаційні дії. Тому діяльність щодо підвищення економічної безпеки міст потребує постійної посиленої уваги з боку органів місцевого самоврядування.

Економічну безпеку міста слід розглядати як захищеність життєво-важливих інтересів його громадян, їх суспільних цінностей і способу життя, усіх процесів суспільної життєдіяльності від широкого спектру негативних впливів на стійкість плину процесів розвитку, на надійність і стійкість об'єктно-суб'єктного складу, на елементи внутрішніх і зовнішніх зв'язків міста, що здатні протистояти загрозливим чинникам, що збільшують "навантаження на безпечне існування".

Концептуальні основи побудови ефективної моделі управління процесами економічної безпеки повинні, в першу чергу, враховувати необхідність проведення аудиту і модернізації аналітико-прогностичної діяльності стану безпеки, рівня якості і результативності діяльності її керуючих органів. Саме інформаційно-аналітична складова діяльності має зайняти першочергове місце у складі функцій управління економічною безпекою. Зміст і розподіл управлінських завдань щодо контролю і забезпечення безпеки між структурними підрозділами органів місцевої влади повинні здійснюватись з урахуванням зв'язку цілеспрямованої функціональної діяльності із чинниками формування стійкого стану економічної безпеки.

14. Проектуючи функціональне навантаження державного сектору економіки в площину здійснення публічного врядування, учасники конференції зазначили, що поняття "публічне" передбачає спрямованість на реалізацію публічних інтересів, тобто інтересів громадян через: більшу міру відкритості влади; чіткі стандарти й критерії управлінської діяльності; оперативне реагування на нові тенденції суспільного розвитку (у тому числі й на кризові явища); сприйняття деяких елементів регулювання, властивих недержавним організаціям і ринковому сектору: гнучке планування, більшу міру орієнтації на кінцевий результат; тісний взаємозв'язок між ефективною організаційною структурою та якістю роботи з населенням (якістю послуг).

В цьому руслі дискусія велася навколо питання партнерства держави і приватного сектору як на регіональному, так і на місцевому рівнях. Черговий раз учасники конференції довели, що державно-приватне партнерство як ефективний інструмент реформування державної власності дає можливість додаткового і більш якісного забезпечення населення країни базовими послугами (транспорт, водовідведення,

оборона та інше) шляхом залучення капіталу і компетенцій приватного сектору економіки. При співробітництві держави і бізнесу досягаються вищі техніко-економічні показники та кращі результати господарювання, ефективніше використовуються вкладені ресурси і об'єкти комунальної власності.

На підставі аналізу практики застосування та розвитку державно-приватного партнерства в країнах ЄС зроблено висновок, що кожна країна використовує свої інструменти сприяння розвитку державно-приватного партнерства. Високий рівень його застосування передбачає скоординовану наднаціональну діяльність урядів, органів державної і місцевої влади та приватних партнерів. Пріоритетами забезпечення механізму державно-приватного партнерства в органах місцевого самоврядування повинні бути: використання фінансових ресурсів у реалізації місцевих програм та проектів; реконструкція інфраструктури; упровадження прогресивних технологій в реальному секторі.

15. Дискутуючи з приводу проблематики формування місцевих бюджетів та системи оподаткування як економічної основи реалізації регіональної політики, учасники конференції окреслили напрями забезпечення прозорості бюджетного процесу на місцевому рівні. Зокрема, наголошено, що формування громадянського суспільства в Україні передбачає забезпечення прозорості і відкритості діяльності державної влади і органів місцевого самоврядування, створення ефективних механізмів участі громадськості у формуванні та здійсненні державної політики, в т.ч. фінансової, бюджетної, податкової. Як складова загальної відкритості владних структур має розглядатися прозорість процесу складання, розгляду, ухвалення, виконання, а також звітування щодо виконання державного та місцевих бюджетів, а також залучення до цього широких верств населення. Учасниками конференції зазначено, що формування навиків громадської участі у вирішенні державних справ відбувається саме на місцевому рівні; в територіальних громадах найбільш тісний зв'язок між владою і громадянами; наочними і більш відчутними для населення є результати діяльності органів місцевого самоврядування, сформовані на основі їхнього вибору.

Зазначено, що, незважаючи, що в Україні створене необхідне законодавче забезпечення бюджетної прозорості, закріплене в Конституції та інших нормативних актах, реальної прозорості бюджетного процесу поки ще не досягнуто. Вирішення цієї проблеми, на думку учасників конференції, вимагає: проведення органами місцевого самоврядування масштабної роботи, спрямованої на досягнення максимальної відкритості усіх ділянок їхньої діяльності, і, в першу чергу, у фінансово-бюджетній сфері; створення спеціальних підрозділів або посадових осіб, які організуватимуть доступ до публічної інформації; використання новітніх засобів масової інформації, зокрема Інтернету; своєчасне представлення повної та зрозумілої для пересічних громадян інформації про місцеві бюджети. Участь громадськості необхідно забезпечити на всіх стадіях бюджетного процесу – від складання проекту місцевого бюджету до звітування про підсумки його виконання.

Враховуючи, що сьогодні місцеві фінанси в Україні перебувають у глибокому кризовому стані, учасниками конференції активно обговорювались проблеми удосконалення бюджетної політики на місцевому рівні.

Найважливіші заходи, спрямовані на вихід із кризового стану місцевих бюджетів, на думку учасників конференції, мають включати: підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів; розширення доступності та підвищення якості бюджетних

послуг, що надають за рахунок коштів місцевих бюджетів; розширення ресурсів місцевих бюджетів; запровадження демократичних процедур управління коштами місцевих бюджетів; удосконалення контролю за використання коштів місцевих бюджетів.

У продовження дискусії навколо проблематики фінансової бази публічного управління обговорювались проблеми необхідності: розробки соціального бюджету; реформування системи місцевого оподаткування; удосконалення податкової компоненти активізації соціально-економічних процесів у регіоні. Зокрема, наголошено, що роль місцевих податків і зборів у формуванні місцевих бюджетів поки що незначна, а окремі органи місцевого самоврядування ще недостатньо використовують наявні можливості збільшення доходів місцевих бюджетів за рахунок їх упродовження.

Аналізуючи перелік місцевих податків і зборів, визначених Податковим кодексом, учасники конференції визнали доцільним запровадження таких місцевих податків, як: податок на нерухоме майно (так і не введений в дію), єдиний збір на видачу дозволів на будівництво нерухомих об'єктів виробничого і невиробничого призначення, на будівництво житлових будинків та інших нерухомих об'єктів індивідуального будівництва, збори з торгової діяльності. Одним із можливих напрямів розширення переліку місцевих податків і зборів слід розглядати: запровадження місцевих акцизів; повернення до використання податку з продажу імпортованих товарів; переведення до складу місцевих таких загальнодержавних податків, як плата за землю.

Учасниками конференції зазначено, що становлення системи публічного управління вимагає реальної реалізації законодавчого забезпечення бюджетної прозорості. Запропоноване Бюджетним кодексом тлумачення принципу прозорості бюджету є певною мірою звузеним. Бюджетна прозорість означає ще й відкритість бюджетних процедур, доступ та активну участь громадськості у прийнятті рішень щодо формування та використання бюджетних ресурсів, надання детальної інформації про бюджет в доступній формі, яка дає можливість: уявити сутність та масштаби руху бюджетних ресурсів, ступінь вирішення за допомогою бюджетних коштів поточних та перспективних завдань місцевого розвитку, оцінити вплив бюджету на рівень добробуту членів територіальної громади. Відсутність інформації про місцеві бюджети унеможливує участь громадян у бюджетному процесі. Вирішення поставлених завдань у сфері забезпечення бюджетної прозорості, на думку учасників конференції, вимагає проведення органами місцевого самоврядування масштабної роботи, спрямованої на досягнення максимальної відкритості усіх ділянок їхньої діяльності і, в першу чергу, у фінансово-бюджетній сфері; створення спеціальних підрозділів або посадових осіб, які організуюватимуть доступ до публічної інформації; використання новітніх засобів масової інформації, зокрема Інтернету; своєчасне представлення повної та зрозумілої для пересічних громадян інформації про місцеві бюджети.

16. При розгляді сучасної практики використання інформаційних баз даних в системі публічного управління акценти учасників конференції зосереджувалися на інформаційному забезпеченні фінансових органів. Цей сегмент має низку недоліків: відсутня практика взаємного онлайн-доступу суб'єктів управління державними фінансами до баз даних із фінансовою інформацією; бази даних з інформацією про суспільні фінанси є недоступними для громадян. З огляду на зазначене, запропоновано створити єдину державну фінансову інформаційну систему (ЄДФІС), що дасть змогу формувати та використовувати всіма уповноваженими державними органами інтегровану базу даних для якісного фінансового планування і своєчасного ухвалення

правильних управлінських рішень, у тому числі спрямованих на повнішу мобілізацію, ощадливіше й ефективніше використання фінансових ресурсів, сприятиме посиленню контролю за створенням і використанням фінансової інформації.

Учасники дійшли висновку про те, що при побудові ЄДФІС доцільно забезпечити не лише комп'ютеризацію відповідного сегмента фінансових операцій, а й автоматизацію обліку цих операцій і формування фінансової та управлінської звітності. Крім того, ефективна ЄДФІС має бути зорієнтована також на надання електронних послуг її користувачам; інтегровану базу даних доцільно формувати на уніфікованих загальнодержавних класифікаторах та консолідованих базах даних на основі баз даних суб'єктів фіскальних відносин, які вже створені та застосовуються у фінансових процесах.

17. З метою модернізації технологій публічного управління учасниками конференції вироблено пропозиції щодо використання інструментарію стратегічного планування. Серед низки переваг стратегічного планування було виокремлено його високу результативність, що забезпечується через використання інструментарію оцінювання і моніторингу запланованих заходів з використанням Директиви оцінювання структурних програм, яка успішно використовується в ЄС. Таке оцінювання має здійснюватись у три стадії: 1) попереднє оцінювання (ex-ante); 2) проміжне оцінювання; 3) оцінювання результатів (ex-post).

Розбудова сучасної системи публічного управління потребує реформування професійної підготовки та мотивації державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. Основними мотиваційними стимулами для діяльності в органах виконавчої влади повинні стати посилення наступних факторів: соціальна та правова захищеність державних службовців; підвищення оплати праці; чітке розмежування функціональних обов'язків; прозора система просування по службі, висування на посаду.

Ефективність і дієвість цих процесів залежать від мотиваційного моніторингу, який запропоновано проводити для прийняття кваліфікованих управлінських рішень в інтересах підвищення ефективності праці. Мотиваційний моніторинг слід розглядати як складову моніторингу соціально-трудова сфери, який передбачає регулярну оцінку змін, що відбуваються в соціально-трудова сфері, прогнозування розвитку подій, запобігання негативним тенденціям, які можуть призвести до формування осередків соціального напруження, опрацювання найефективніших заходів, що забезпечують розвиток та використання трудового потенціалу.

18. У контексті адаптації регіональної екологічної політики до особливостей територіальних спільнот базового рівня учасниками конференції зроблено висновок, що здійснення соціально-економічних реформ в Україні, зорієнтованих на забезпечення належної якості навколишнього природного середовища і прийнятних умов життя населення, потребує вирішення проблем охорони довкілля, усунення причин і наслідків екологічної кризи на національному, регіональному і місцевому рівнях.

На зменшення забруднення довкілля, раціональне використання природних ресурсів повинна бути націлена екологічна політика, яка охоплює діяльність як на загальнодержавному рівні, так і в масштабах певної території. Екологічна ситуація в Україні має своє територіальне забарвлення, що зумовлює необхідність адаптації регіональної екологічної політики до територіальних особливостей, регіональної диференціації управлінських рішень та заходів, спрямованих на запобігання погіршенню стану природного середовища, стабілізацію і покращення екологічної

ситуації та раціональне використання природних ресурсів. Учасниками дискусії зазначено, що сутність та зміст регіональної природоохоронної політики відображається у двох її зрізах. Перший – це природоохоронна політика, яка проводиться державою стосовно регіонів (державна регіональна екологічна політика), другий – природоохоронна політика, що здійснюється самими регіонами (внутрішня екологічна політика регіонів). Державна регіональна природоохоронна політика реалізується центральними органами державної влади і передбачає здійснення державою заходів, зорієнтованих на збалансований розвиток територій, раціональне використання природних, трудових, фінансових ресурсів регіонів та створення екологічнобезпечних умов для життєдіяльності населення. Природоохоронну політику, здійснювану самими регіонами, реалізують місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Вона повинна бути спрямована на створення умов, які б сприяли максимально ефективному використанню місцевого природоресурсного потенціалу через стимулювання формування екологічних кластерів, побудови екологічних провінцій, розвитку екологічного підприємництва тощо.

При підготовці аналітичної записки робоча група оргкомітету конференції використала висновки і пропозиції, що містилися у наукових розробках учасників, та результати безпосередніх дискусій, які відбувалися на пленарних засіданнях конференції. На формулювання підсумкових матеріалів конференції значний вплив мали наукові розробки і висновки, розкриті у дослідженнях таких авторів, як: Августин Руслан (Тернопіль), Амосов Олег (Харків), Бабець Ірина (Львів), Бак-Грабовська Домініка (Вроцлав, Польща), Баль-Доманська Беата (Вроцлав, Польща), Бачурін Дмитро (Запоріжжя), Бобровська Олена (Дніпропетровськ), Богач Юрій (Тернопіль), Борисенко Петро (Запоріжжя), Бречко Олександр (Тернопіль), Бутко Микола (Чернігів), Васіна Алла (Тернопіль), Велешук Світлана (Тернопіль), Вериженко Ірина (Київ), Гавкалова Наталія (Харків) Герчаківський Святослав (Тернопіль), Горин Володимир (Тернопіль), Грабовська Моніка (Вроцлав, Польща), Гуменюк Анатолій (Чернівці), Дацко Олеся (Львів), Двігун Алла (Запоріжжя), Дудкіна Олена (Тернопіль), Дужик Роман (Тернопіль), Єфманський Бартоломей (Вроцлав, Польща), Желюк Тетяна (Тернопіль), Жуковська Аліна (Тернопіль), Зелінська Анетта (Вроцлав, Польща), Зелінський Каміл (Вроцлав, Польща), Карпишин Наталія (Тернопіль), Кириленко Ольга (Тернопіль), Кізіма Тетяна (Тернопіль), Колодійчук Анатолій (Львів), Королюк Тетяна (Київ), Кривокульська Наталія (Тернопіль), Круп'як Лідія (Тернопіль), Крупін Віталій (Львів), Куліш Інна (Львів), Куриляк Віталіна (Тернопіль), Кустерка-Єфманська Марта (Вроцлав, Польща), Куценко Віра (Київ), Лаврів Лілія (Тернопіль), Лоза Роман (Тернопіль), Лубкей Надія (Тернопіль), Лучка Андрій (Тернопіль), Максименко Анна (Львів), Малиняк Богдан (Тернопіль), Маматова Тетяна (Дніпропетровськ), Матвеєва Ольга (Дніпропетровськ), Мельник Алла (Тернопіль), Мельник Юлія (Тернопіль), Мокій Анатолій (Запоріжжя), Монастирський Григорій (Тернопіль), Муравська Світлана (Севастополь), Носуліч Тетяна (Київ), Обрембальський Марек (Вроцлав, Польща), Озимок Ірина (Київ), Олейник Анна (Запоріжжя), Остафійчук Ярослав (Київ), Підгаєць Сергій (Вінниця), Плахцяк Адам (Вроцлав, Польща), Полякова Юлія (Львів), Попович Тамара (Тернопіль), Постніков Володимир (Тернопіль), Почтарук Інна (Львів), Пруденіца Мая (Вроцлав, Польща), Пуцентейло Петро (Тернопіль), Рашковський Анджей (Вроцлав, Польща), Ревун Костянтин (Київ), Савельєв Євген (Тернопіль), Савостенко Тетяна (Дніпропетровськ), Сагайдак Максим (Тернопіль), Соловій Сергій (Львів), Сидор Ірина (Тернопіль),

Степанова А. (Запоріжжя), Трілленберг Галина (Тернопіль), Тріпак Мар'ян (Тернопіль), Хомик Олександра (Чернігів), Цвілій Сергій (Запоріжжя), Чикало Інна (Тернопіль), Чобаль Людмила (Ужгород), Шевчук Андрій (Львів), Шевчук Любов (Львів), Шпильова Юлія (Київ), Штандо Анджей (Вроцлав, Польща), Ягода Агнешка (Вроцлав, Польща).

Аналітичну записку підготували:

Алла Мельник,

д. е. н., професор, завідувач кафедри державного і муніципального управління, Тернопільський національний економічний університет;

Григорій Монастирський,

д. е. н., доцент, професор кафедри державного і муніципального управління, Тернопільський національний економічний університет;

Тетяна Желюк,

д. е. н., доцент, професор кафедри державного і муніципального управління, Тернопільський національний економічний університет;

Марек Обрембальський,

доктор, депутат сеймику Дольношльонського воєводства, ад'юнкт, Вроцлавський економічний університет, Республіка Польща;

Олена Дудкіна,

к. е. н., доцент, доцент кафедри державного і муніципального управління, Тернопільський національний економічний університет;

Анетта Зелінська,

доктор, ад'юнкт, Вроцлавський економічний університет, Республіка Польща.